

LIFE+ projekts LIFE09 NAT/LV/000237 (2010-2015)

Griezes biotopu atjaunošana Natura 2000 teritorijā “Dvietes paliene”

Dabas aizsardzības pasākumu plāns pēc LIFE projekta beigām

(After-LIFE Conservation Plan)

LIFE+ projekts DVIETE

Projekts "Griezes biotopu atjaunošana Natura 2000 teritorijā "Dvietes paliene"" (LIFE09 NAT/LV/000237) tika īstenots no 2010. gada 1. oktobra līdz 2015. gada 30. septembrim, lai atjaunotu griezes *Crex crex* ligzdošanas biotopus aizaugušos zālajos Dvietes palienes vidusdaļā. Projektu finansēja Eiropas Komisijas LIFE+ programma un Latvijas vides aizsardzības fonds, kā arī projekta īstenotāji – Latvijas Dabas fonds, Ilūkstes novada pašvaldība, ARK Nature (Nīderlande), Elm Media un Vides risinājumu institūts.

Dvietes palienes dabas parka atrašanās vieta.

Projekta teritorija (apvilkota ar melnu līniju) Dvietes palienes dabas parka vidusdaļā.

Saturs

LIFE+ projekta priekšvēsture	4
LIFE+ projekta DVIETE kopsavilkums	5
Novērtējums projekta beigās	6
‘SVID’ analīze	8
Pasākumu plāna mērķi un metodika	9
Hidroloģiskais režīms	9
Klaju zālāju platību atjaunošana	10
Atjaunoto klajo zālāju uzturēšana noganot	11
Griezes biotopu modeļa izmantošana	13
Tīmekļa vietnes www.dvietespaliene.lv uzturēšana un regulāra papildināšana	14
Skatu platformas uzturēšana	14
Informācijas stendu un zīmju uzturēšana	14
Palienes atjaunošanas ekspozīcijas uzturēšana	14
Projektā iepirkto pamatlīdzekļu izmantošana	15
Gruntsūdens līmeņa monitorings	15
Griezes populācijas monitorings	15
Nepieciešamais finansējums un iespējamie finanšu avoti	17
Ieteikumi dabas aizsardzības plāna izstrādei Natura 2000 teritorijai	Error! Bookmark not defined.

LIFE+ projekta priekšvēsture

Dvietes palienei 2004. gadā tika piešķirts īpaši aizsargājamas dabas teritorijas (dabas parka) un *Natura 2000* vietas statuss. Tā tika atzīta par vienu no nozīmīgākajām griezes ligzdošanas vietām un palieņu zālāju biotopu teritorijām Latvijā. Dvietes paliene bija viena no 15 vietām, kur tika īstenots LIFE-Daba projekts “Latvijas palieņu pļavu atjaunošana ES prioritāro sugu un biotopu saglabāšanai” (LIFE04NAT/LV/000198; 2004–2008). Projekta mērķis bija atjaunot palieņu biotopus 15 nozīmīgākajās šo biotopu teritorijās Latvijā. Dabas parkā krūmi tika izcirsti apmēram 3% platības izklaidus pa visu teritoriju – vietās, kur zālāji bija salīdzinoši viegli atjaunojami, izcērtot krūmus un veicot pirmreizējo pļauju, bez hidroloģisko apstākļu izmaiņām.

Minētā LIFE projekta laikā, 2005. gadā, tika izstrādāts dabas parka “Dvietes paliene” dabas aizsardzības plāns. Šajā dokumentā bija konstatēta Dvietes palienes īpašā nozīme griezes populācijas aizsardzībā un atzīts, ka šīs un citu sugu ekoloģiskās prasības nevar nodrošināt ar parastajiem apsaimniekošanas pasākumiem (pļaušanu, krūmu ciršanu) vien. Tika ieteikti kompleksi atjaunošanas pasākumi, kas ietver hidroloģisko atjaunošanu, lai uzlabotu teritorijas integritāti un dabas aizsardzības vērtību.

Nākamie soļi zālāju biotopu atjaunošanā tika sperti nelielā projektā “Dvietes palienes dabas parka apsaimniekošana un atjaunošana”, ko finansēja Nīderlandes Nacionālās loterijas fonds (*Dutch National Lottery Fund*) un īstenoja *Vogelbescherming Nederlands* sadarbībā ar ARK Nature no 2006. līdz 2008. gadam. Sadarbībā ar Latvijas Ornitoloģijas biedrību šajā projektā aizsākās mērķtiecīga zālāju noganīšana ar ‘Konik’ šķirnes zirgiem un ‘Highlander’ liellopiem daļā pamesto Dvietes palienes zālāju, kā arī tika ierīkots informācijas centrs. Tika veikta arī Dvietes upes dabiskās gultnes hidroloģiskās atjaunošanas priekšizpēte.

Straujā un veiksmīgā attīstība no *Natura 2000* teritorijas statusa piešķiršanas Dvietes palienei līdz dabas aizsardzības pasākumu plānošanai, biotopu apsaimniekošanai un infrastruktūras attīstīšanai radīja priekšnoteikumus nākamajiem pasākumiem – kompleksi biotopu atjaunošanas darbiem, kas tika paredzēti 2009. gadā sagatavotajā projekta pieteikumā EK LIFE programmai.

LIFE+ projekta DVIETE kopsavilkums

Galvenais projekta mērķis bija palielināt atklātu zālāju – griezes ligzdošanas biotopu – platību, viengabalainību un kvalitāti *Natura 2000* teritorijā “Dvietes paliene”. Lai to paveiktu, tika risinātas divas galvenās dabas aizsardzības problēmas teritorijā, kas saistītas ar zemes pamešanu un pārveidotu hidroloģisko režīmu. Līdz ar to projekts ietvēra divas pasākumu grupas, kas tika īstenotas degradētajā un vairumā platības pamestajā Dvietes palienes vidusposmā:

- 1) pamesto zālāju atjaunošana, izcērtot krūmus un kokus (Pasākums C.2) un atjaunotās atklātās ainavas saglabāšana, ierīkojot ganības, kurās visu gadu ganās izturīgu šķirņu liellopi un zirgi (Pasākums C.3);
- 2) Dvietes upes dabiskās gultnes atjaunošana zālāju atjaunošanas teritorijā, lai nodrošinātu palienei raksturīgajiem slapjajiem zālājiem atbilstošu hidroloģisko režīmu (Pasākums C.1).

Sākotnēji izvirzītie biotopu atjaunošanas mērķi kopumā tika sasniegti, neskaitot dažas nenozīmīgas izmaiņas pasākumu vietās un apjomā atbilstoši situācijai dabā. Projekta pasākumu rezultātā:

- 1) atjaunoti 113 ha atklātu zālāju, attīrot pamestās un aizaugušās vietas no krūmiem un kokiem (Pasākums C.2);
- 2) 113 hektāru zālāju iežogoti un noganīti (Pasākums C.3);
- 3) 1,8 km vēsturiskās Dviete upes gultnes padziļināti, lai atjaunotu hidroloģisko režīmu 2,3 km garā upes posmā augšpus Skuķu ezeram (Pasākums C.1).

Augstāk minēto pasākumu īstenošanas rezultātā ieguvām:

- 1) vairāk nekā 300 ha lielu vienlaidus atklātu zālāju platību, ko veido atjaunotās platības kopā ar blakus esošajiem pļavu un ganību fragmentiem;
- 2) atbilstošus hidroloģiskos apstākļus vidējā gruntsūdens līmeņa paaugstināšanai un uzturēšanai atjaunotajā Dvietes palienes posmā augšpus Skuķu ezeram;
- 3) laika periodā līdz projekta beigām zālāju atjaunošanas un uzturēšanas rezultātā pieaugošu ligzdojošo griežu populāciju projekta teritorijā un ap to.

Projektā īstenotie pasākumi kopumā ir uzlabojuši *Natura 2000* teritorijas “Dvietes paliene” ekoloģisko vienotību un veicinājuši labvēlīgu aizsardzības stāvokli griezei Latvijā. Projektam bija liela loma arī sabiedrības izglītošanā un zālāju un mitrāju biotopu atjaunošanas pasākumu demonstrēšanā Latvijā.

Novērtējums projekta beigās

Visi galvenie projekta pieteikumā plānotie rezultāti ir sasniegti, neskatoties uz nopietniem sarežģījumiem un kavējumiem upes atjaunošanas īstenošanā (Pasākumi A.1 un C.1; sīkāka informācija atrodama projekta noslēguma pārskata tehniskajā daļā):

- 1) Ligzdojošās griezes ir aizņēmušas atjaunoto biotopu platību, to skaits (atbilstoši monitoringa rezultātiem Pasākuma E.10 ietvaros) biotopu atjaunošanas teritorijā un ap to ir pieaudzis būtiski straujāk, nekā uzskaišu maršrutos citās dabas parka vietās. 2015. gada vasarā atjaunotajās platībās (Pasākums C.2) apvienojumā ar biotopu apsaimniekošanu Pasākuma C.3 ietvaros reģistrētas 6-7 griežu tēviņu dziesmas. Platībās, kur tika īstenots tikai pasākums C.3, reģistrēti 6-10 griežu tēviņi, un putnu izvēle par labu ganībām būtiski neatšķīrās no nejaušas, t.i., griezes neizvairījās no noganītiem zālājiem. Līdz ar to varam secināt, ka griezes biotopu platība un viengabalainība projekta teritorijā ir būtiski uzlabota. Populācijas pieauguma iespējas atjaunotajā platībā ir vēl lielākas, jo to var ietekmēt ganību teritorijas robežas nākotnē un noganīšanas intensitātes samazināšana pēc slapjo zālāju veģetācijas pietiekamas atjaunošanās. Varam sagaidīt, ka biotopu piemērotības un ietilpības palielināšanos veicinās upes atjaunošanas (Pasākums C.1) hidroloģiskie rezultāti.
- 2) Dvietes upes atjaunošanas posma garums projekta laikā tika palielināts no 2,1 km uz 2,3 km. Tomēr dabiskie līkumi tika atjaunoti tikai šī 2,3 km garā posma augšteces un lejteces daļā, kopumā padziļinot gultni 1,8 km garumā, savukārt 0,5 km garš vidus posms tika atstāts nemainīgs – tur straume tek pa esošo taisnoto kanālu. Atjaunošanas darbi tika veikti saskaņā ar tehnisko projektu (Pasākums A.1). Tehniskais projekts tika grozīts 2014. gadā, lai izvairītos no zemes gabala, kura īpašnieks nedeva atļauju upes atjaunošanai. Atjaunošanas darbi dabā tika pabeigti 2015. gada pavasarī, un nākamā vasara pirms projekta beigām bija ļoti sausa, tādēļ gruntsūdens līmeņa monitoringa (Pasākums E.11) rezultāti pagaidām neparāda vidējā gruntsūdens līmeņa celšanos. Sagaidāms, ka atjaunošanas ietekme uz gruntsūdens līmeni parādīsies pakāpeniski līdz ar pamazām sarūkošu plūsmas jaudu, augāja veidošanās un sedimentācijas rezultātā palielinoties grunts raupjumam. Tādējādi pakāpenisks vidējā gruntsūdens līmeņa pieaugums, kas nepieciešams slapjo zālāju biotopu – griezes dzīvotnes – kvalitātes uzlabošanai, ir sagaidāms turpmākajos gados.
- 3) Koki un krūmi tika novākti ap 100 hektāros no sākotnēji plānotās 105 ha platības – vietās, kur tas bija nepieciešams un kas bija pieejamas atjaunošanai. Pēc šo zālāju atjaunošanas papildus tika atjaunoti vēl 13,2 ha blakus esošo zālāju platību, kopā veidojot 113 hektārus atjaunoto zālāju.
- 4) Bijušie atklāto zālāju biotopu fragmenti ap atjaunošanas vietu tika savienoti, līdz ar to vienlaidus klaji, ligzdojošām griezēm piemēroti zālāji pēc projekta sedz 300 hektārus. Tādējādi ir uzlabota biotopu nepārtrauktība vietējā mērogā, kā arī kopējā *Natura 2000* teritorijas integritāte. Veiksmīga biotopu atjaunošana, izcērtot krūmus un kokus, un klaju zālāju platību uzturēšana noganot ir ievērojami mainījusi Dvietes palienes dabas parka vidusdaļas ainavu, kā to parāda attēli zemāk:

5) Atjaunotās slapjās pļavas tiek uzturētas, ekstensīvi ganot liellopus un zirgus tādā blīvumā, lai izvairītos no atkārtotas zālāju aizaugšanas un vienlaikus novērstu pārganīšanu. Ganīšana ir būtiski palīdzējusi atjaunot agrākās klajās, slapjās palieņu pļavas, nomācot un apturot krūmu un koku ataugšanu. Ganīšanas intensitāte tika pielāgota, lai radītu pietiekamu ietekmi uz kokaugiem tikko atjaunotajos zālajos (Pasākums C.2) un vienlaikus nodrošinātu pietiekamu augāja segumu griezēm. 2015. gada vasarā ganībās (Pasākums C.3) tika reģistrētas 6-10 griežu tēviņu balsis. Arī ekoloģiskās nišas faktoru analīzes (ENFA) metode biotopu modelēšanā (Pasākums C.4) parādīja, ka noganītās platības ir daudz piemērotākas griezei, nekā sākotnēji tika prognozēts. Noganīšanas intensitātes mazināšanai 2016. gada janvārī ARK Nature pārveda 45 zirgus no projekta ganībām (ganāmpulka daļas, kas iepirkta pirms LIFE+ projekta), uz ganību teritoriju Horvātijā.

'SVID' analīze

Stiprās puses

- Labs pamats dabas aizsardzības pasākumu plānošanai Dvietes palienes dabas parkā pirms projekta (dabas aizsardzības plāns 2005. g.).
- Iepriekšējo LIFE-Daba projektu pieredze Dvietes palienē un citās Latvijas vietās, t.sk. Ķemeru Nacionālajā parkā.
- Veiksmīgas sadarbības pieredze ar vietējām NVO, pašvaldībām un iedzīvotājiem (kopš 2004.g.).
- Iepriekšēja sadarbība ar Latvijas un ārvalstu organizācijām, kas projektā piedalījās kā partneri.
- Sadarbībā ar ARK Nature iedibināta ganišanas sistēma (kopš 2006. g.)
- Hidroloģiskās atjaunošanas priekšizpēte projekta teritorijā.
- Labas attiecības un kopumā atbalstoša vietējās sabiedrības attieksme.
- Atbilstoša projektā iesaistīto organizāciju kompetence un nepieciešamo resursu pieejamība.

Iespējas

- Nenovērtējama jauna pieredze agrāko atklāto palienes zālāju atjaunošanas metodēs un praktiskajā īstenošanā.
- Pieredze palieņu upju hidroloģiskās atjaunošanas plānošanā, sagatavošanās darbu veikšanā un īstenošanā.
- Turpināta un attīstīta sadarbība ar vietējām NVO, pašvaldībām, zemes īpašniekiem un citiem vietējiem iedzīvotājiem.
- Uzlabota infrastruktūra un radīti kvalitatīvi informācijas avoti teritorijas apmeklētājiem.
- Radīts labs pamats dabas aizsardzības plāna atjaunošanai un jaunu mērķu nospraušanai *Natura 2000* teritorijas "Dvietes paliene" aizsardzībā un apsaimniekošanā.

Vājās puses

- Pieredzes trūkums hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānošanā un darbu īstenošanā Latvijā un Baltijas reģionā.
- Acīmredzamas pretrunas nacionālajā likumdošanā starp dabas aizsardzības interesēm *Natura 2000* teritorijās un valsts meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu.
- Upes atjaunošanas mūsdienīgas hidroloģiskās modelēšanas neiekļaušana projekta pieteikumā.
- Nepietiekamas sarunas ar svarīgākajām iesaistītajām pusēm, it īpaši zemes īpašniekiem, pirms projekta uzsākšanas, un rakstisku un juridiski saistošu līgumu trūkums par sadarbību konkrētu projekta pasākumu īstenošanā.
- Projekta pieteikumā nebija paredzēta un ar zemes īpašniekiem pirms projekta netika apspriesta zemes atpirkšanas iespēja svarīgākajās biotopu atjaunošanas pasākumu vietās.
- Zemes īpašnieku un apsaimniekotāju paļaušanās uz neparedzami mainīgajiem Latvijas Lauku attīstības programmas nosacījumiem.

Draudi

- Zemes īpašnieku un apsaimniekotāju attieksmes maiņa attiecībā uz tālāku palienes pļavu apsaimniekošanu un atjaunošanu mainīgo Latvijas Lauku attīstības programmas finansējuma saņemšanas nosacījumu un augstā birokrātijas līmeņa, kā arī nepietiekamu un samazinātu atbalsta maksājumu dēļ.
- Iepriekš minēto apstākļu rezultātā radies intereses zudums un atbalsta un sadarbības pārtraukšana no zemes īpašnieku un apsaimniekotāju puses.
- Finansējuma trūkums ilglaicīgai biotopu apsaimniekošanai un atjaunošanai Dvietes palienes dabas parkā.

Pasākumu plāna mērķi un metodika

Atjaunoto klajo zālāju apsaimniekošana pēc LIFE+ projekta beigām turpināsies galvenokārt tos noganot. Ganīšanas sistēmu uzturēs Dvietes senlejas pagastu apvienība, kas pārstāv teritorijas vietējās pašvaldības. Saistībā ar zālāju apsaimniekošanas turpināšanu Latvijas Dabas fonds (LDF) ir noslēdzis līgumu ar NVO “Dvietes senlejas pagastu apvienība” (DSPA), līgums pievienots noslēguma pārskata 7.2.8. pielikumā. Informatīvi-izglītojošo infrastruktūru – skatu platformu, informācijas zīmes, ekspozīciju par upes atjaunošanu un tīmekļa vietni www.dvietespaliene.lv – uzturēs projekta partneris Ilūkste novada pašvaldība. To paredz līgums starp LDF un Ilūkstes novada pašvaldību par LIFE+ projekta rezultātu uzturēšanu (pievienots noslēguma pārskata 7.2.9. pielikumā).

Nozīmīgs tālākais solis esošās pieredzes novērtēšanai un jaunu mērķu nospraušanai *Natura 2000* teritorijas “Dvietes paliene” apsaimniekošanā būs jauna dabas aizsardzības plāna izstrāde. Šo pasākumu Dabas aizsardzības pārvalde ir paredzējusi veikt 2016. gadā. Iepriekšējā dabas aizsardzības plāna, kas tika izstrādāts 2005. gadā, darbības periods bija no 2006. līdz 2015. gadam. Plāna darbības periods ir formāli beidzies, pie tam plāns ir novecojis, jo kopš 2005. gada ir notikusi būtiska attīstība un izmaiņas gan dabas parka apsaimniekošanas organizēšanā, gan infrastruktūras izveidē, biotopu apsaimniekošanā un atjaunošanā, kā arī dabas un kultūrvēstures vērtību izpētē. Plānotajai dabas aizsardzības plāna atjaunošanai būtu jāietver dabas parkā īstenoto projektu pieredzes izvērtējums, ieskaitot abus Dvietes palienē īstenotos LIFE-Daba projektus zālāju atjaunošanai un projektu EREMITA MEADOWS¹, kā arī jāpiebūvē jauns skatījums Dvietes palienes dabas parka aizsardzībai un attīstībai kopumā vismaz nākamajiem 10 gadiem.

Savukārt šis dokuments ietver kopsavilkumu LIFE+ projektā “Griezes biotopu atjaunošana *Natura 2000* teritorijā “Dvietes paliene”” (2010-2015) īstenoto pasākumu turpināšanai.

Hidroloģiskais režīms

(Pasākums C.1: Dvietes upes dabiskās gultnes atjaunošana, Pasākums E.11: Gruntsūdens līmeņa monitorings)

Tuvākajā nākotnē atjaunotajam Dvietes upes gultnes posmam nav nepieciešami uzturēšanas pasākumi. Inženiertehnisko darbu nobeigumā 2015. gada pavasarī īpaša uzmanība tika pievērsta strauti novirzošo dambju drošībai un ilglaicībai. Pavasaris un nākamā vasara bija neparasti sausi, bez paliem, kas veicināja tikko uzbūvēto dambju ātrāku izžūšanu, sablīvēšanos un nostiprināšanos ar augāju. Dambji ir nekustīgi, blīvi šķēršļi, kas būvēti no vietējās minerālaugsnes un nogulumiem. Tiem nav regulējoša mehānisma, kas būtu jādarbina vai jāuztur. Projekta beigu periodā notika regulāra atjaunotā upes posma apsekošana, ko veica

---

¹ LIFE-Daba projekts „Parkveida pļavu un divu prioritāri aizsargājamo vaboļu sugu apsaimniekošana: plānošana, sabiedrības iesaistīšana, inovācija” (LIFE09 NAT/LV/000240).

projekta vadītājs un vietējais koordinators, regulāras pārbaudes turpinās arī pēc projekta beigām ganību teritorijas apsekošanas ietvaros.

2015. gada vasara bija īpaši sausa, jo trūka pavasara palu un bija maz nokrišņu, tādēļ gruntsūdens līmenis bija neparasti zems. Līdz ar to pagaidām nav pietiekamu gruntsūdens līmeņa monitoringa (Pasākums E.11) datu, lai apstiprinātu vidējā gruntsūdens līmeņa celšanos projekta pasākumu ietekmē. Sagaidāms, ka atjaunošanas pasākumu ietekme uz gruntsūdens līmeni parādīsies pakāpeniski līdz ar pamazām sarūkošu plūsmas jaudu, augāja veidošanās un sedimentācijas rezultātā palielinoties grunts raupjumam. Līdz ar to ir nepieciešams ilgāks monitoringa periods, lai novērtētu Pasākuma C.1 hidroloģisko ietekmi. Gruntsūdens līmeņa monitoringu pēc projekta beigām 2016. gadā ir uzņēmies turpināt projekta hidrologs.

0,5 km garā Dvietes upes dabiskās gultnes posma, ko nebija iespējams atjaunot LIFE+ projekta ietveros, atjaunošanas tehniskais risinājums ir iekļauts upes atjaunošanas tehniskā projekta pielikumā kā alternatīva iespēja. Gatava tehniskā risinājuma pieejamība būtiski atvieglotu tālākus centienus minētā posma hidroloģiskās atjaunošanas pabeigšanā, ietaupot laiku un izmaksas, kas būtu nepieciešamas atkārtotai tehniskā projekta izstrādei šim posmam. Iespējama zemes gabala īpašnieka (vai īpašnieka attieksmes) maiņa par labu upes atjaunošanai radītu priekšnoteikumus šī upes posma dabiskās gultnes atjaunošanai par salīdzinoši nelieliem līdzekļiem.

Nākamais mērķis potenciāliem jauniem projektiem dabiskā hidroloģiskā režīma atjaunošanai Dvietes palienē būtu minimālā ūdens līmeņa pacelšana Skuķu ezerā, uz leju no Pasākuma C.1. ietvaros atjaunotā upes posma. Šis pasākums bija paredzēts 2005. gadā izstrādātajā *Natura 2000* teritorijas "Dvietes paliene" dabas aizsardzības plānā, tomēr tā īstenošanai nepieciešama kompleksa un detalizēta iespējamo pieeju izvērtēšana saistībā ar to ietekmi uz zemes izmantošanu, kā arī ezerā un tā krastos esošajām dabas vērtībām. Šai priekšizpētei ir jāietver hidroloģiskā modelēšana un sociālekonomisko aspektu izvērtēšana.

Klaju zālāju platību atjaunošana

(Pasākums C.2: Klaju zālāju atjaunošana)

Kad krūmu un koku ciršana bija pabeigta visās aizaugušajās vietās sākotnēji plānotās 105 ha lielās teritorijas iekšienē, projekta ietvaros tika atjaunoti vēl papildus 13,2 ha zālāju tuvākajā apkārtnē, līdz ar to visas zālāju atjaunošanai pieejamās vietas šajā Dvietes palienes daļā bija aptvertas. Līdzīga atjaunošana var tikt veikta arī citos pamestos zālāju fragmentos pārējās dabas parka daļās, izmantojot LIFE+ projekta pieredzi. Vietās ar kūdrainu un dūņainu augsni un bebru alām, vecupēm un īpaši biezu kokaugu augāju vienīgā iespēja ilglaicīgai atklātu zālāju atjaunošanai ir šādu pasākumu apvienošana:

- 1) kokaugu veģetācijas novākšana, izcērtot un savācot nocirsto;
- 2) augstāko palikušo celmu un lielāko sakņu sistēmu mehāniska frēzēšana vietās, kur tas ir nepieciešams;
- 3) ganīšanas sistēmas izveide ar izturīgu dzīvnieku ganāmpulku, kas spēj apgrauzt ataugušās krūmu un koku atvases visu gadu.

Līdzīgi pasākumi būtu daudz vienkāršāki sausās vietās uz minerālaugsnēm, kur ir salīdzinoši vieglāka pieeja tehnikai un kur kokaugu augāja atjaunošanās pēc celmu novākšanas varētu tikt novērsta ar regulāru pļauju. Palienes slapjākajās vietās, kur nevar piekļūt ar parastajiem riteņu traktoriem un pļaujmašīnām, vienīgā iespējamā alternatīva varētu būt speciālu vieglu kāpurķēžu pļaujmašīnu izmantošana.

Atjaunoto kļaju zālāju uzturēšana noganot

(Pasākums C.3: Ganību sistēmas izveide)

Projektā atjaunotie zālāji tiek uzturēti galvenokārt noganot tos ar liellopiem un zirgiem. Ganību intensitāti pastāvīgi uzrauga DSPA, lai Pasākuma C.2 ietvaros atjaunotās platības tiktu pietiekami nograuztas un vienlaikus tiktu nodrošināts pļavu putniem nepieciešamais augājs. Ja ganīšanas ietekme būs pārāk liela, liekie dzīvnieki no ganāmpulka pieauguma tiks pārvesti uz citām dabisko ganību teritorijām. Lai regulētu noganīšanas intensitāti ganību teritorijas iekšienē, tiek izmantoti iekšējie nožogojumi.

LIFE+ projekta ietvaros apmaksātā zālāju atjaunošana (Pasākumu C.2 un C.3 kombinācija) deva iespēju zemes īpašniekiem pretendēt uz atbalsta maksājumu saņemšanu Latvijas Lauku attīstības programmas (LAP) no 2014. līdz 2020. gadam ietvaros. Atjaunoto zālāju uzturēšanai pēc projekta beigām tiks izmantots LAP finansējums, jo tas ir nozīmīgākais finanšu instruments biotopu apsaimniekošanai Latvijā. Atbilstošais LAP pasākums projekta aktivitāšu turpināšanai ir Nr. 10.1.1. “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”. Pasākuma mērķis ir uzturēt no lauksaimnieciskās darbības atkarīgos bioloģiski vērtīgos zālājus, nodrošinot tiem atbilstošu apsaimniekošanu. Pasākuma ietvaros tiek atbalstīta ekstensīva ganīšana un pļaušana.

Dvīetes palienes zālāju nākotne, līdzīgi kā citās Latvijas vietās, ir lielā mērā atkarīga no pieejamā LAP finansējuma – atbalsta maksājuma apjoma un nosacījumiem bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos kopā ar iespējām saņemt citus maksājumus (piem., vienoto platības maksājumu, maksājumu lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem), kā arī no atbalsta iespējām citām ekonomiskajām aktivitātēm (lauku tūrismam, bioloģiskajai lauksaimniecībai), kas veicina dzīvotspējīgu lauku saimniecību pastāvēšanu.

2015. gadā pieejamais LAP atbalsta apjoms hektārā zālāju uzturēšanai ievērojami samazinājās vairumam bioloģiski vērtīgo zālāju – agrākais pasākums Nr. 213: NATURA 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EKK (īkgadēji maksājumi, lai atlīdzinātu saimnieciskās darbības ierobežojumu radītos zaudējumus lauksaimniecībā izmantotās zemēs *Natura 2000* teritorijās) pašreizējā plānošanas periodā vairs netika iekļauts LAP, maksājumi mazāk labvēlīgajiem apvidiem (MLA) tika būtiski samazināti. Tajā pašā laikā agrovīdes maksājumi (pasākuma “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” ietvaros) tika dažādoti: 55 eiro/ha zālājiem, kas nav (līdz šim) atzīti par ES aizsargājamiem biotopiem, 83 eiro/ha ES aizsargājamiem zālāju biotopiem auglīgās augsnēs un putniem nozīmīgos zālajos, 155 eiro/ha ES aizsargājamiem biotopiem vidēji auglīgās augsnēs un 206 eiro/ha ES aizsargājamiem biotopiem nabadzīgās augsnēs. Dvīetes palienē ir sastopamas galvenokārt pirmās divas kategorijas, līdz ar to vairumam saimniecību atbalsta apjoms samazinājās, salīdzinājumā ar

iepriekšējo plānošanas periodu, kad tas bija visiem vienāds – 123 eiro/ha. Vienlaikus stājās spēkā prasība novākt nopļauto sienu (agrāk bija atļauta zāles smalcināšana un atstāšana pļavā), padarot zālāju apsaimniekošanu laikietilpīgāku un dārgāku un līdz ar to neveicinot zemes īpašnieku vēlmi iesaistīties agrovīdes pasākumos.

Latvijas Dabas fonds pastāvīgi seko līdzi izmaiņām Lauku attīstības programmā un attiecīgajos ikgadējos Ministru Kabineta noteikumos un cenšas ietekmēt šos dokumentus dabas aizsardzības interesēs, sniedzot komentārus un ieteikumus, kā arī piedaloties dažādās sanāksmēs un darba grupās. LDF ir pārstāvēts arī Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam Uzraudzības komitejā. 2015. gadā LDF organizēja tikšanos ar *Greens-Efa* pārstāvjiem Eiropas Padomē (17.06.2015), lai apspriestu agrovīdes un mežsaimniecības politiku, LDF pārstāvis piedalījās arī Eiropas Komisijas Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta (*DG Agriculture*) Bioloģiskās lauksaimniecības (17.04.2015) un Lauku attīstības (06.05.2015) pilsoniskā dialoga grupās (*Civil Dialogue Groups*) Briselē. Dabas aizsardzības interešu aizstāvība nav vienkārša, jo intensīvās lauksaimniecības lobījs Latvijā ir spēcīgs, un LAP ir vērsta galvenokārt uz lauksaimniecības intensifikāciju.

Viens no LDF sasniegumiem 2015. gadā bija to zālāju iekļaušana atbalsttiesīgajās platībās LAP ietvaros, kas ir atjaunoti EK LIFE projektos, uzreiz pēc atjaunošanas, pat ja šie zālāji vēl neatbilst apsaimniekotu lauksaimniecības zemju prasībām. Šīm platībām ir palielināta atbalsta likme (330 eiro/ha), jo tām nav pieejams vienotais platības maksājums. Jautājums tika izvirzīts LIFE+ projekta seminārā 2014. gada 17. jūnijā, kad tika sagatavots un pēc semināra atbildīgajām ministrijām iesniegts atbilstošs ieteikums.

Neskatoties uz to, daļu no LIFE+ projektā DVIETE atjaunotajām zālāju platībām Lauku atbalsta dienesta (LAD) reģionālā lauksaimniecības pārvalde 2015. gada pavasarī tomēr atzina par apsaimniekotu lauksaimniecības zemi un iekļāva lauku blokos, līdz ar to šo platību apsaimniekošanai bija pieejams ievērojami mazāks atbalsts.

LIFE+ projekta 2014. gada 17. jūnija seminārā tika apspriests vēl viens ar LAP saistīts jautājums, kas tika iekļauts arī ieteikumos izmaiņām LAP un atbilstošajos Ministru Kabineta noteikumos – platībās, kur dzīvnieki atbilstošā blīvumā tiek ganīti visu gadu, atcelt prasību applaut ganības rudenī. Problēma vēl nav atrisināta, lai gan krūmu atvašu un atlikušā lakstaugu augāja novākšana rudenī rada barības trūkumu ganību dzīvniekiem ziemā un palielina nepieciešamību pēc papildus piebarošanas ar sienu. Lai apspriestu šo jautājumu, LDF tikās ar Lauku atbalsta dienestu 2015. gada 21. oktobrī, un tikšanās rezultātā Zemkopības ministrija sagatavoja priekšlikumu izņēmumam nenograuztās veģetācijas applaušanu rudenī neattiecināt uz visa gada ganībām putniem nozīmīgo zālāju uzturēšanai. Priekšlikums tika iekļauts ierosināmo izmaiņu sarakstā Lauku attīstības programmai LAP Uzraudzības komitejas sanāksmē 2015. gada 26. februārī.

Lai nodrošinātu LIFE+ projektā DVIETE atjaunoto zālāju tālāku uzturēšanu, ir noslēgtas šādas vienošanās:

- 1) līgumi par zālāju atjaunošanu Pasākuma C.2 ietvaros starp LDF un zemes īpašniekiem, kas veica zālāju atjaunošanas darbus, ietvēra prasības uzturēt atjaunotās platības;

- 2) zemes nomas līgumus vai līgumus “Par bioloģiski vērtīgo zālāju noganīšanu” starp Dvietes senlejas pagastu apvienību un zemes īpašniekiem, lai īstenotu apsaimniekošanu noganot.

Šie līgumi sedz gan zālāju platības, kas atjaunotas un ietvertas ganību teritorijā LIFE+ projekta DVIETE ietvaros, gan platības, kas iekļautas ganībās jau pirms LIFE+ projekta. Šobrīd līgumi aptver 371 ha lielu platību.

Zemes nomas līgumiem ir dažādi darbības periodi, jo tie nav noslēgti vienlaikus. Sadarbības iestrādes starp DSPA un Dvietes palienes zemes īpašniekiem ir veidojušās pirms LIFE+ projekta. Ganību iežogojuma platība kopš 2006. gada ir palielinājusies pakāpeniski, un zemes nomas līgumi tikuši slēgti dažādos laikos. Sākotnēji līgumu darbības periods bija 4-5 gadi, šobrīd – 10 gadi. Parastā prakse ietver jauna līguma slēgšanu, kad iepriekšējam ir beidzies termiņš. Līgumi ir pievienoti noslēguma pārskata 7.2.8. pielikumā.

Augstāk minētie līgumi sedz visus LIFE+ projektā atjaunoto zālāju zemes gabalus, izņemot vienu, kura īpašnieks plāno uzturēt zālājus pļaujot. To nodrošina līgums par zālāju atjaunošanu starp LDF un zemes īpašnieku, kas ir pievienots noslēguma pārskata 7.2.10. pielikumā.

- 3) Starp LDF un DSPA ir noslēgts arī līgums par LIFE+ projekta rezultātu uzturēšanu (30.09.2015). Atbilstoši līgumam DSPA apņemas nākamos 20 gadus (līdz 2035. gada 30. septembrim) organizēt un īstenot pasākumus, kas vērsti uz LIFE+ projekta DVIETE rezultātu uzturēšanu atjaunotajās zālāju platībās, kas pieder vai kuras apsaimnieko DSPA, kā arī veicināt un atbalstīt iepriekš minētos pasākumus pārējās LIFE+ projektā atjaunotajās zālāju platībās. Līgums pievienots noslēguma pārskata 7.2.8. pielikumā.

Atjaunotos zālājus aizsargā arī nacionālā likumdošana. Ministru Kabineta noteikumi Nr. 274 (24.04.2007.) “Individuālie dabas parka “Dviets paliene” aizsardzības un izmantošanas noteikumi” ietver aizliegumu uzart palieņu un terašu pļavas.

Griezes biotopu modeļa izmantošana

(Pasākums C.4: Biotopu piemērotības modeļa izstrāde grietzei)

Biotopu piemērotības modeļa izstrāde grietzei bija viens no projekta uzdevumiem. Projekta laikā LDF iesniedza modelēšanas atskaiti Dabas aizsardzības pārvaldei (DAP) un Latvijas Ornitoloģijas biedrībai (LOB).

Modelis ir nozīmīgs sugas aizsardzībai Latvijā, jo tas var tikt izmantots arī citās teritorijās grietzes biotopu identificēšanai, apsaimniekošanas pasākumu plānošanai un sugas populācijas lieluma noteikšanai ar attālās izpētes palīdzību, izmantojot salīdzinoši nelielus līdzekļus.

Tīmekļa vietnes www.dvietespaliene.lv uzturēšana un regulāra papildināšana

(Pasākums D.1: Projekta tīmekļa vietnes izveide un uzturēšana)

Pēc LIFE+ projekta beigām vietni <http://www.dvietespaliene.lv> uzturēs Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību, kas pārstāv vietējās pašvaldības. Projekta vietne tiks pārveidota par pastāvīgu Dvietes palienes dabas parka vietni. Tā tiks regulāri papildināta ar jaunumiem par dabas aizsardzības un tūrisma aktivitātēm dabas parkā un publiskajiem pasākumiem. Tīmekļa vietnes uzturēšana neprasa daudz līdzekļu un var tikt veikta brīvprātīgi, izmantojot brīvi pieejamus materiālus (fotogrāfijas u.c.).

Skatu platformas uzturēšana

(Pasākums D.4: Skatu platformas ierīkošana)

Skatu platformu uzturēs Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību. Tā tiks aktīvi izmantota, lai demonstrētu LIFE+ projekta DVIETE rezultātus Dvietes palienes apmeklētājiem. Tiks veikta platformas tehniskā stāvokļa novērtēšana vismaz reizi gadā, kā arī var būt nepieciešami nelieli uzturēšanas darbi (piem., skrūvju pievilkšana). Šos darbus DSPA varētu darīt brīvprātīgi, vai arī Ilūkstes novada pašvaldība noligt šim uzdevumam strādnieku. Līgums par zemes nomu, uz kuras atrodas platforma, starp Ilūkstes novada pašvaldību un zemes īpašnieku (parakstīts 2012. gada 12. jūnijā) ir spēkā līdz 2032. gada 12. jūnijam.

Informācijas stendu un zīmju uzturēšana

(Pasākums D.5: Informācijas stendu un zīmju sagatavošana)

LIFE+ projekta ietvaros izgatavotos un uzstādītos informācijas stendus un zīmes uzturēs Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību vismaz 5 gadus pēc projekta beigām. Nepieciešamības gadījumā zīmes un stendi tiks aizvietoti ar jauniem.

Palienes atjaunošanas ekspozīcijas uzturēšana

(Pasākums D.6: Ekspozīcijas ierīkošana par palienes atjaunošanu)

Ekspozīciju uzturēs Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību, izmantojot savus līdzekļus. Tā tiks aktīvi izmantota, lai demonstrētu LIFE+ projekta DVIETE rezultātus dabas parka informācijas centra apmeklētājiem.

Projektā iepirkto pamatlīdzekļu izmantošana

Viens Latvijas Dabas fonda projekta ietvaros iegādātais dators ar programmatūru un multimediju projektors ir piešķirts Ilūkstes novada pašvaldībai, kas ir atbildīga par projektā veikto informatīvi–izglītojošo pasākumu turpināšanu. Šie pamatlīdzekļi tiks izmantoti Dvietes palienes dabas parka informācijas centrā LIFE+ projekta rezultātu demonstrēšanai, izglītošanai par teritorijai nozīmīgiem dabas aizsardzības jautājumiem un dabas aizsardzības popularizēšanai kopumā.

Pārvietojamie nožogojumi ganību dzīvnieku ķeršanai un transportēšanai, kā arī gultas projekta darbinieku nakšņošanai informācijas centrā arī izmantos Ilūkstes novada pašvaldība teritorijas turpmākas apsaimniekošanas organizēšanā. LDF ir noslēdzis līgumu ar Ilūkstes novada pašvaldību, kas paredz, ka nodotie pamatlīdzekļi tiks izmantoti tikai dabas aizsardzības mērķiem.

Pārējos divus LIFE+ projekta ietvaros Latvijas Dabas fonda iepirktos datorus ar programmatūru LDF izmantos citos dabas aizsardzības projektos.

Gruntsūdens līmeņa monitorings

(Pasākums E.11: Gruntsūdens līmeņa monitorings)

Gruntsūdens līmeņa monitoringu pēc projekta beigām kā brīvprātīgu darbu veiks LIFE+ projekta hidrologs. Gruntsūdens līmenis tiks mērīts monitoringa nolūkiem ierīkotajās akās tikai mazūdens periodā (kad ūdens līmenis ir zem zemes) – sākot no palu perioda beigām (maijā) līdz rudens lietus sezonas sākumam (oktobrī). Lai novērtētu projekta pasākumu ietekmi, svarīgs ir galvenokārt mazūdens periods. Pārējā gada laikā ievērojamās ūdens līmeņa svārstības izraisa ārēji faktori, kas traucē novērtēt projekta hidroloģiskās atjaunošanas ietekmi.

Griezes populācijas monitorings

(Pasākums E.10: Griezes populācijas monitorings)

Griezes populācijas monitorings Dvietes palienē pēc LIFE+ projekta DVIETE tiks turpināts *Natura 2000* monitoringa ietvaros, kas ir iekļauts Nacionālajā bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmā. *Natura 2000* monitoringu veic, lai iegūtu datus par sugu populāciju pārmaiņām *Natura 2000* teritorijās un novērtētu, vai to aizsardzības stāvoklis ir labvēlīgs.

Griezes populācijas monitorings *Natura 2000* teritorijā Dvietes paliene ir iekļauts *Natura 2000* monitoringa programmā. Monitoringu organizē Dabas aizsardzības pārvalde, kas slēdz līgumus ar izpildītājiem. Putnu uzskaites veic sertificēti eksperti.

Jauna dabas aizsardzības plāna izstrāde Natura 2000 teritorijai, dabas parkam “Dvietes paliene”

Pašreizējā Natura 2000 teritorijas un dabas parka “Dvietes paliene” dabas aizsardzības plāna termiņš ir 2019. gads. Dvietes palienes dabas parks ir iekļauts Dabas aizsardzības pārvaldes prioritāro teritoriju sarakstā, kurām līdz 2020. gadam izstrādājams dabas aizsardzības plāns (http://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/dabas_aizsardzibas_plani/prioritates/).

Dabas parka dabas aizsardzības plānam būtu jāietver šādi šī dabas aizsardzības pasākumu plāna pasākumi:

- Atjaunotās upes gultnes uzraudzība;
- Zālāju uzturēšana 113 ha platībā pļaujot vai noganot;
- Tīmekļa vietnes www.dvietespaliene.lv uzturēšana un regulāra papildināšana;
- Skatu platformas uzturēšana;
- Informācijas stendu uzturēšana;
- Ekspozīcijas uzturēšana par upes atjaunošanu;
- Gruntsūdens līmeņa monitorings;
- Griežu populācijas monitorings.

Izstrādājot dabas aizsardzības plānu Natura 2000 teritorijai, jāizvērtē pašreiz spēkā esošajā plānā (izstrādāts 2005. gadā) paredzētie un līdz šim neīstenotie pasākumi, ieskaitot hidroloģiskā režīma atjaunošanu pa straumi uz leju no atjaunotā posma (Skuķu ezers, citi Dvietes upes posmi) un zālāju atjaunošana citās dabas parka daļās (ārpus projekta teritorijas, kur tas bija vissteidzamāk nepieciešams), jāsaskaņo tie ar ieinteresētajām pusēm saskaņā ar atbilstošajiem normatīvajiem aktiem un jāaktualizē.

Bez tam, izstrādājot dabas aizsardzības plānu, ieteicams apsvērt arī jaunas idejas tālākai dabas parka attīstībai, piemēram, Dvietes senlejas pagastu apvienības finansiālās un cilvēkresursu kapacitātes celšanu vai alternatīvas organizācijas izveidi teritorijas apsaimniekošanas organizēšanai un uzraudzībai, kā arī bioloģiskās liellopu gaļas ražošanas attīstību, lai veicinātu noganīšanas ilglaicību un stabilitāti, mazinot tās atkarību no agrovides maksājumiem.

Pasākumu pārskats, tiem nepieciešamais finansējums un iespējamie finanšu avoti

<i>Pasākums</i>	<i>Nozīmīgums</i>	<i>Īstenošanas laiks</i>	<i>Atbildīgā institūcija/organizācija un iespējamais izpildītājs</i>	<i>Nepieciešamais finansējums</i>	<i>Iespējamie finanšu avoti</i>
Atjaunotās upes gultnes monitorings	Kritiski nepieciešams	Pastāvīgi. Regulāras pārbaudes vienlaikus ar ganību aploka apsekošanu.	Dvietes senlejas pagastu apvienība	Izmaksas nenozīmīgas.	-
Zālāju uzturēšana 113 ha platībā pļaujot vai noganot	Kritiski nepieciešama	Pastāvīgi	Zālāju īpašnieki un apsaimniekotāji	26 900 eiro gadā	ELVGF, valsts budžets; (55-330 eiro/ha gadā bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos, papildus tam lauku blokos esošajām platībām maksājums par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem un vienotais platības maksājums)
Griezies biotopu modeļa izmantošana	Nozīmīga	Pēc nepieciešamības	Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Ornitoloģijas biedrība	Atkarībā no teritorijas platības	Dažādi projekti, piem. ES LIFE programma
Tīmekļa vietnes www.dvietespaliene.lv uzturēšana un regulāra papildināšana	Nozīmīga	Pastāvīgi	Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību	Papildināšana – brīvprātīgais darbs; hostings – 12 eiro/gadā	Dvietes senlejas pagastu apvienība, piesaistot projektus
Skatu platformas uzturēšana	Vajadzīga	Pastāvīgi (tehniskā uzraudzība), nelieli uzturēšanas darbi – reizi gadā	Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību	Brīvprātīgais darbs vai algots strādnieks (4 h x minimālā alga = 9 eiro/gadā)	Ilūkstes novada pašvaldība vai Dvietes senlejas pagastu apvienība, piesaistot projektus
Informācijas stendu un zīmju uzturēšana	Vajadzīga	Pastāvīgi	Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību	Uzturēšanas izmaksas nenozīmīgas. Informācijas zīmes nomaiņa – ~4 eiro (visām 30 zīmēm – ~120 eiro);	Dvietes senlejas pagastu apvienība, piesaistot projektus

				informācijas stenda nomaina – 45 eiro (134 eiro visiem 3 stendiem)	
Palienes atjaunošanas ekspozīcijas uzturēšana	Vajadzīga	Pastāvīgi	Ilūkstes novada pašvaldība sadarbībā ar Dvietes senlejas pagastu apvienību	Uzturēšanas izmaksas nenozīmīgas.	-
Gruntsūdens līmeņa monitorings	Nozīmīgs	Pastāvīgi	Hidroloģijas eksperts	Hidroloģijas eksperta brīvprātīgs darbs	-
Griežu populācijas monitorings	Nozīmīgs	Pastāvīgi	Dabas aizsardzības pārvalde, ornitoloģijas eksperts	<i>Natura 2000</i> monitoringa ietvaros	Valsts budžets
Jauna dabas aizsardzības plāna izstrāde <i>Natura 2000</i> teritorijai dabas parkam “Dvietes paliene”	Nozīmīga	Līdz 2020. gadam	Dabas aizsardzības pārvalde	~ 40 000 euro	ES Kohēzijas fonds